

7 Steg

mot en fördjupad undervisning i kulturmiljön

Text: Ebbe Westergren, Kalmar läns museum

Detta inspirationshäfte är en kort sammanfattning av Manual i kultur-
miljöpedagogik och historiska tidsresor.

Manualen innehåller följande delar:

Ett grundläggande häfte: *Manual. Kulturmiljöpedagogik och historiska
tidsresor*

Tre exempel: *Bondestenåldern för 5000 år sedan, årskurs 1-6*
Medeltiden, årskurs 4,5, Gymnasiet
Sekelskiftet 1900, årskurs 8

7 steg mot en fördjupad undervisning i kulturmiljön

Text: Ebbe Westergren

Foto: Kalmar läns museum om inte annat anges

Produktion & layout: Birger Ohlson

Copyright © Kalmar läns museum 2006

Mot en fördjupad undervisning i kulturmiljön

Inledning

Sätt på de rätta glasögonen och titta lite noggrannare på din egen närmiljö. Där finns spåren av dagens och gårdagens människor, från 1900-talet, kanske från medeltiden eller till och med från stenåldern. Detta häfte vill ge inspiration till att använda den lokala kulturmiljön i undervisningen i skolan.

Det är tacksamt att använda närmiljön i alla skolämnen: NO, SO, matematik, estetiska och praktiska ämnen. Dessutom ska alla ämnen i skolan, enligt läroplanen, ha ett historiskt perspektiv.

Hur ska man då göra för att undervisa i den lokala kulturmiljön? Det här häftet vill ge några tips, det talas om sju steg.

Greppa inte för stort. Välj ut en kulturmiljö i skolans närhet och studera den. Tag kontakt med närmaste museum eller hembygdsförening för kunskap, arkivmaterial och fortbildning. Låt eleverna ”forska” i det lokala källmaterialet utifrån sina egna frågeställningar. Och använd alla sinnen för ett fördjupat lärande. Gör gärna en historisk tidsresa ute i kulturmiljön, där ni är de människor som en gång bodde på platsen.

*”Det var det roligaste och mest lärorika sätt jag fått jobba på.
Det är nog därför jag kommer ihåg så mycket av det”.*

(15-årig elev i Mariehamn, Åland)

Om du, efter att ha studerat det här häftet, vill veta mer, så kan du gå vidare med: ”*Manual. Kulturmiljöpedagogik och historiska tidsresor.*” Den skriften ger många konkreta tips för undervisning i närmiljön. Läs också *de tre praktiska exemplen*, om hur några olika skolor har studerat *stenåldern, medeltiden resp. sekelskiftet 1900*. Studierna har skett i ett samarbete mellan skola och länsmuseum. Exemplen avser årskurs 0-6, 7-9 och gymnasiet.

Gör det lätt för dig i undervisningen, använd det som finns närmast, den lokala kulturmiljön. Men använd 2000-talets pedagogik och alla sinnen, till ett fördjupat lärande.

2006-01-12

Ebbe Westergren

Kalmar läns museum

ebbe.westergren@kalmarlansmuseum.se

Kulturmiljön, en resurs i undervisningen

Kulturmiljön är en stor resurs i undervisningen, ofta alltför lite utnyttjad. Vi är helt omgivna av kulturmiljöer från olika tider, som förbinder dagens samhälle med gårdagens. Miljöerna nära skolan hjälper till att skapa mening i elevernas tillvaro.

Ett hyreshusområde från 1950-talet introduceras för lärarkollegiet.

Staden är en del av de flesta människors kulturmiljö.

Odlingslandskapet berättar om markernas utnyttjande under olika tidsperioder. Där kan finnas spår av människor, från stenåldern fram till idag.

Tidsresa med alla sinnen

Genom att göra en historisk tidsresa ute i kulturmiljön får både barn och vuxna uppleva historien med alla sinnen. Att ta på sig tidsenliga kläder och under en dag leva som de människor som en gång bodde eller verkade på platsen, ger en djup insikt och bestående kunskap.

En järnåldersmiljö i skolans närhet görs levande. Genom att eleverna får ikläda sig rollerna som människor, från en bestämd historisk tid och plats, skapas ett engagemang och de får ny kunskap, nya insikter och en ökad förståelse.

Kulturmiljöpedagogik - något som berör

Kulturmiljöpedagogik handlar om människor igår och idag. I undervisningen utgår man från elevernas frågeställningar och verklighet, i ett möte med historiens människor.

Kulturmiljöpedagogik är lärande om och i den lokala kulturmiljön

En alternativ metod för lärande

Kulturmiljöpedagogiken utgår från skolans undervisning, från fastlagda läroplaner och kursplaner. Det är ingen ”extra” undervisning utan ett, något annorlunda, sätt att genomföra kursplanernas innehåll. Genom att skapa kvalitativa lärmiljöer uppnås målen om fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet. Kulturmiljöpedagogiken kan ge en bättre måluppfyllelse av skolans styrdokument. Testa själv och se.

”Nu tror jag att eleverna för första gången förstår att forntiden inte är en saga. Och att det är en verklighet som hänt här, just där eleverna själva bor.”

(lärare på Trekantensskolan)

Fisken görs i ordning för att läggas ned i gropugnen.

”Jag trodde det skulle bli tråkigt, men...”

Herre Gud, vad det är roligt att vara i din tid.”

(Några elevers spontana kommentarer efter en tidsresa)

Välkommen till Kyrkeby bränneri i Vissefjärda! År 1904.

Foto: Ingmar Zeift.

Något för alla åldrar

Studier i kulturmiljön är lika viktig för elever i alla åldrar: förskola, grundskola, gymnasium och vuxenundervisning. Man kan vara 5, 17, 28 eller 60 år, alla har samma behov av en kvalitativ läroprocess, med konkretion och sammanhang.

16-åringar tillverkar band till soldaternas kläder i det tidigmedeltida Eketorps borg

Tre- och fyraåringar på besök hos TrädgårdsAnna på Stensberg i Kalmar, år 1898. Här ska det bakas kringlor.

En tioåring blir en stenåldersmänniska och målas i stammens färger.

Vuxna och barn tillsammans på snickeriet i Ruda, år 1913.

Samarbete skola, museum och hembygdsrörelse

Det är en fördel om undervisningen i kulturmiljöpedagogik sker i ett nära samarbete mellan skola och museum. Museet har kunskap om lämpliga kulturmiljöer och användbara arkiv.

Hembygdsrörelsen, med sin kännedom om den lokala historien, utgör också en resurs.

Ni lärare som vill studera kulturmiljön i undervisningen: Tag kontakt med närmaste länsmuseum eller stadsmuseum, för samarbete.

50-talsfest på Västra Funkaboskolan i Kalmar. Ett samarbete mellan skolan, länsmuseum och det lokala föreningslivet.

Bötterums gästgivaregård år 1867. Denna historiska festdag, våren 2001, anordnades i samarbete mellan skolan, länsmuseum och den lokala hembygdskommittén.

Utanför Kalmar läns museum. Bussar fulla med historiska dräkter och rekvisita, ställs till skolornas förfogande, i samband med de historiska tidsresorna.

Hur ska vi göra?

De sju stegen

1. Välj ut en lämplig kulturmiljö i närheten av skolan

Lärare och museipersonal väljer tillsammans ut en kulturmiljö, lämplig att använda i undervisningen. Kulturmiljön ska ligga i närheten av skolan. Den ska vara tydlig, gärna lite avgränsad och det ska finnas källmaterial. Naturligtvis ska den vara från en tidsepok som överensstämmer med skolans kursplaner.

Odlingslandskapet är en kulturmiljö som ligger nära till hands för många skolor.

Staden har många intressanta kulturmiljöer. Kaggensgatan i centrala Kalmar.

2. Museet går igenom källor och arkiv

Museipersonal går igenom det källmaterial som hör till kulturmiljön, gärna i ett regionalt och nationellt perspektiv. Det kan röra sig om skriftligt material, kartor, fynd, litteratur med mera.

Aldre kartmaterial kan ge en bild av kyrkan och bygden.

3. Läsa landskap

Försök att avläsa och tolka landskapet runt den valda kulturmiljön. Landskapet är den bästa källan till kunskap om gångna tider. Frys bilden till den tid då kulturmiljön var i bruk. Kan du se hur landskapet såg ut då? Människorna?

Landskapet har många avläsbara element och historiska dimensioner. Bilden kommer från Öland.

4. Kompetensutveckling

Skolpersonalen kan få kompetensutveckling om kulturmiljön, av läns museets personal eller människor från hembygdsrörelsen. Fortbildningen ger historisk och pedagogisk kunskap, men den betyder också mycket för engagemang, intresse och sammanhållning på skolan.

En fortbildning innehåller både teoretiska och praktiska moment. Teorin ger fakta och bakgrund. De praktiska momenten medför insikt och förståelse och gör att de teoretiska kunskaperna faller på plats.

5. Undervisning i skolan

Undervisningen i skolan sker som ämnesövergripande temaundervisning. Eleverna söker svar på sina frågeställningar i källor och arkiv. Ju fler ämnen som integreras, desto bättre helhetsbild får man av livet då och nu.

Eleverna söker fakta i arkiv, rapporter, kartor, tidningar och andra källor.

”Det är bra att få en insikt i hur man levde förr. Då förstår man bättre varför dom tänkte som dom gjorde och varför dom gjorde som dom gjorde.”

(elev, 15 år, på Skansensskolan i Mörbylånga)

6. Tidsresa/rollspel

Tidsresan, ute i kulturmiljön, är en viktig del för att befästa kunskapen. Då är elever och lärare de personer som man studerat i skolan. Tiden fryses till ett bestämt årtal och man deltar i några av de händelser som ägt rum på platsen. Rätt utförd, med historiska kläder, är tidsresan en stark metod, som ger eleverna en djupgående upplevelse och bestående kunskap.

Stenåldersdag i Västraby, Lindås, en resa 5000 år tillbaka i tiden. Berättelsen vid elden fångar tidsandan och gör att eleverna släpper nutiden.

Rollspel med en gymnasieklass vid borgen i Skanör. Året är 1432.

Eleverna i Cambridge skola i Minnesota, USA, reser tillbaka till år 1872 och möter den svenska invandrarkvinnan Christina Edblad.

7. Utvärdera

Det är väsentligt att utvärdera tidsresorna och temaarbetet i kulturmiljöpedagogik. Här är några exempel på utvärderingar från elever:

Ste hålders dagen 1515-03

Vi fick slå flinta stenar. Jag fick bort jätte många bitar. Jag fick bort 33 bitar. Det var jätte roligt och skojigt. Vi fick skjuta pil bäge och kasta spjut och kasta pinnar. Maten var inte god. Det roligaste var kacka flinta. Men det var roligt att göra mat.

Tack broder Andreas och alla andra. Det var jätte roligt att komma till er och åka backåt; tiden. Den ära saken som gör så att man får goda drömmar och så att man kommer ihåg saker tänkar faktiskt ganska bra. Det var roligt att göra tenners måla laga mat och prova rusningar. Allt som vi gjorde var jätte jätte roligt. fast det var synd att vi inte skulle stanna i en väcka och jobba i storkyrkan det var väldigt kul hälsningar (Bigitta) Malin.

"Jag måste säga att jag lärde mig tio ggr mer på den enda dagen om hur det var för en fattig familj än vad jag lärde mig med tio lektioners babbel."

(Elev, 15 år, på Skansensskolan i Mörbylånga)

"Ja, jag är inte jätteintresserad av historia i vanliga fall, men när man får va ute, känna på lite hur dom hade det... kompisar och gemenskapen, det blev en helt annan upplevelse med kläderna och man tyckte det var roligare & är det roligare vill man lära sig mer..."

(Elev på Skansensskolan i Mörbylånga)

Vilka är fördelarna med historiska tidsresor och kulturmiljöpedagogik?

- ❑ Kvalitativa lärmiljöer som ger eleverna fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet
- ❑ Meningsskapande för eleverna i deras tillvaro och i deras boendemiljö
- ❑ Ger insikt i grundläggande värden, som demokrati, miljö, jämlikhet och mångfald
- ❑ Ger historiska perspektiv, lokal förankring och identitet
- ❑ Bättre uppfyllelse av skolans styrdokument
- ❑ Det är roligt. Arbetet ger ett rikt socialt utbyte

Vad säger läroplanerna?

”Medvetenhet om det egna kulturarvet och delaktighet i andras kultur skall bidra till att barnen utvecklar sin förmåga att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.” (Lpfö 98, förskolans uppdrag).

”En trygg identitet och medvetenhet om det egna kulturarvet stärker förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingsgrunder.” (Lpf 94, skolans värdegrund).

I Lpo 94 betonas det historiska perspektivet som ett av fyra perspektiv som är angeläget i **all** undervisning: *”Genom ett historiskt perspektiv kan eleverna utveckla en beredskap inför framtiden och utveckla sin förmåga till dynamiskt tänkande.” (Lpo 94, skolans uppdrag)*

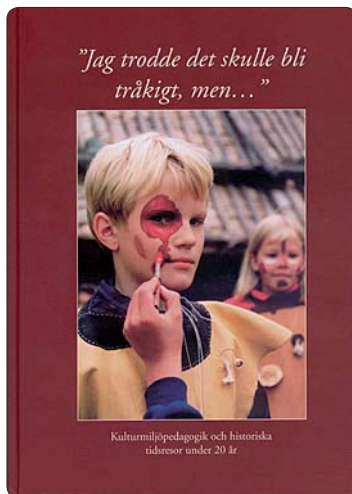
Den pedagogiska enheten Alla Tiders Historia på Kalmar läns museum.

Kalmar läns museum

Kalmar läns museum har arbetat med kulturmiljöpedagogik och historiska tidsresor, tillsammans med skolor på alla nivåer, i mer än tjugo år. Under tre år, 2000-2002, innehade museet ett nationellt uppdrag från regeringen, för att sprida arbetsmetoden i hela landet. Läns museet är också samordnare i Bridging Ages, en internationell organisation kring tidsresor och kulturmiljöpedagogik. Tag gärna kontakt med museet för frågor eller mer information.

Hur ska vi gå vidare?

Studera ”Manual. Kulturmiljöpedagogik och tidsresor”. I den finns utförligare beskrivningar av arbetsmetoden och användbara exempel från olika årskurser och tidsperioder.

Läs mer...

”Jag trodde det skulle bli tråkigt, men...”

Kulturmiljöpedagogik och tidsresor under 20 år. Årsboken Kalmar län 2004.

En bildrik beskrivning av hur olika skolor i Sverige och andra länder arbetar med tidsresor och kulturmiljöpedagogik och hur metoden vuxit fram under 20 år.

Video: *Alla Tiders Historia*. 21 min. Kalmar läns museum 2000. Instruktionsfilm om kulturmiljöpedagogik och tidsresor. Finns att låna på AV-media Kalmar län.

www.kalmarlansmuseum.se kulturmiljöpedagogik
www.bridgingages.com

Några elevcitat:

När man själv får uppleva hur en dag kunde vara för en människa på sekelskiftet får man en helt annan förståelse för människors liv. Man lär sig väldigt mycket när man blandar in känslor och upplevelser i undervisningen.
(elev, 15 år, Skansensskolan)

Själva rollspelet var fruktansvärt roligt! När det var slut kändes det som att man inte ville tillbaka. (elev, 18 år Ålands lycéum)

*”När dagen led mot sitt slut ville jag inte lämna mitt andra jag (Anni Blom) bakom mig, så jag tog lite av henne och tillförde det till mig. Lite av Anni kommer alltid att leva kvar i mig och jag hoppas jag får leva kvar i någon annan om hundra år.”
(elev på Ålands lycéum i Mariehamn efter en tidsresa till år 1905)*

Äntligen lördag. Dans på Södra bruket i Degerhamn år 1905

KALMAR LÄNS MUSEUM

www.kalmarlansmuseum.se

Adress
Box 104, S-391 21 Kalmar

Phone
0480-45 13 45

Fax
0480-45 13 65

E-mail
ebbe.westergren@kalmarlansmuseum.se